

Modest Prats

La Paraula i les paraules

Text i fotografia: Josep M. Muñoz

Modest Prats i Domingo (Castelló d'Empúries, 1936) és sacerdot i filòleg. La seva infantesa es troba marcada per la mort del seu pare, afusellat en els primers mesos de la guerra civil per patrulles d'anarquistes. El 1946 va anar a estudiar al seminari diocesà de Girona, on s'ordenà sacerdot el 1959, coincidint amb la convocatòria del Concili Vaticà II. Llicenciat en filologia romànica per la Universitat de Barcelona (1959-64), va ampliar estudis de teologia a Roma (1966-67) i a París (1967-68). L'aire de llibertat que va portar el Concili Vaticà II i, més en general, l'ambient estimulant dels anys seixanta, amb esdeveniments com el maig del 68, van determinar la seva opció per un sacerdoti renovador, compromès amb el seu temps i amb el seu país. El 1969, en ple estat d'excepció decretat pel règim franquista, fou multat pel governador civil de Girona, després que en un sermó de Quaresma comparés les víctimes de la repressió policial amb la passió de Crist. El 1971 va ser nomenat professor de l'Estudi General de Girona, llavor de l'actual Universitat de Girona, d'on ha estat docent fins a la seva jubilació l'any 2002. En els anys setanta va participar activament en el ressorgir cultural de Girona, col·laborant en iniciatives com la revista *Presència*. En els primers anys de la democràcia va ser membre de la comissió mixta de traspassos Estat-Generalitat, delegat del departament de cultura de la Generalitat a Girona (tot i que només hi va aguantar un any, el 1981) i membre del consell assessor del conseller Joan Rigol en època del frustrat Pacte Cultural. A la universitat de Girona va emprendre, amb Josep M. Nadal, l'ambiciosa redacció d'una *Història de la llengua catalana* (Edicions 62), de la qual han aparegut els dos primers volums (1982 i 1996) i que ara, insisteix, han de continuar els seus deixebles gironins. Amb dos d'ells, Albert Rossich i August Rafanell, va publicar un diagnòstic pessimista sobre *El futur de la llengua catalana* (1990). Des del 2005, és membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Actualment és a punt de jubilar-se com a rector de la parròquia gironina del Mercadal –al petit despatx de la qual té lloc l'entrevista– i és objecte d'un homenatge que es concreta en l'edició de tota la seva obra dispersa en un gros volum titulat, modestament, *Engrunes i retalls. Escrits de llengua i de cultura catalanes* (IEC, Universitat de Girona i CCG Edicions, 2009).

Vostè neix l'estiu del 1936, en ple esclat revolucionari posterior al cop d'estat, que tindrà unes conseqüències tràgiques per a la seva família. Jo vaig néixer al setembre del 36 i el meu pare mor al desembre del mateix any, o sigui quan jo tenia tres mesos. El van afusellar, a Montcada i Reixac. Els van matar a ell i a un seu oncle, que havien anat a Montcada, on hi havia una meva tia vella. Ells van marxar del poble, però no es van veure amb cor de travessar la frontera. Van anar a casa d'aquests parents i allà algú devia fer denúncia... La qüestió és que el 3 de desembre el van matar.

Per una qüestió diguem-ne ideològica. Jo diria que no. O sí, però molt superficialment. Algú devia dir que no era del poble, i que era un feixista. Jo tenia tres mesos, no sé com va anar, doncs. El meu pare tenia 25 anys i la mare 23, i feia un any i mig que s'havien casat, quan el van matar a ell. Que era el mateix dia que van assassinar una sèrie de gent entre els quals es diu si hi era o no hi era el bisbe Iru-ruta: aquest misteri que no ha aclarit mai ningú. Van fer una escabetsxada de gent, entre els quals hi havia el meu pare. Ell era ferrer. Aleshores, en els pobles de la pagesia, de ferrer, n'hi havia més d'un. I aquest sol fet devia dividir. Però no crec que fos per res més. Pel que he sentit a dir a casa i pel que me n'ha dit la gent, no hi havia res més.

El que és fort és la postguerra; de fet, nosaltres som fills de la postguerra. Els primers records que guardo van lligats a aquest fet: la mare que buscava el pare, perquè no sabia on era, no se'ls havia dit res, fins que el van trobar. Perquè quan, al maig del 1937, es posa una mica d'ordre, van sortir les llistes dels afusellats a la *Solidaridad Obrera*. El van desenterrar, la mare el va reconèixer i van portar a Castelló d'Empúries les despulles. Però no crec que ell tingués una significació política especial. Era un noi que va anar a Barcelona a aprendre l'ofici, i que va tornar al poble, on ja eren ferrers. De casa seva, en deien Cal Ferrer de les Alegries. Suposo que això de les Alegries anava aplicat a l'avi, que era un personatge d'una gran vivesa.

I en canvi, és evident que, a la postguerra, ben poques alegries: una mare jove amb un fill petit. Havent de tirar la casa endavant... només amb aquest avi de les Alegries. Per la banda de la meva mare hi havia la meva àvia, que havia vingut de la Cerdanya. A casa es produeix el mite de la sirena a l'inrevés: és la sirena la que ve de la muntanya; la branca de la meva mare és de la Cerdanya, i el pare era de l'Empordà. El meu avi, que era mestre en un poble de la Cerdanya, es va casar en segones núpcies amb la meva àvia. Aleshores ell va treure les oposicions, van deixar la Cerdanya i van baixar a Castelló d'Empúries.

L'any 1946, quan vostè té tot just deu anys, se'n va a estudiar al seminari de Girona. Per què l'hi envien?

Jo suposo que, al primer moment, hi ha allò de la mainada que creix amb una mare sola, i el rector que veu que faig d'escolà, i diu: «Aquest nen hauria d'anar al seminari: allà menjarà, i podrà estudiar». Aleshores, si anaves bé i eres un bon noi, anaves a estudiar al seminari. De fet, la part del pare no eren una gent especialment devota, eren gent normal; en canvi, per la part de la mare, els que venien de la Cerdanya eren piadosos i xocaven amb la increença empordanesa. I no crec que hi anés per gaire res més. Al seminari hi vaig entrar el mateix any que s'estrenava l'edifici, que s'ha tirat a terra i ara es torna a estrenar, aquest any, com a part de la universitat; jo li he vist totes les vicissituds. M'hi vaig passar tretze anys, al seminari; hi entro al 1946 i en surto al 1959. I m'ho vaig passar la mar de bé.

Quan jo era petit, el que volia ser de gran era molt indefinit. Al seminari, va anar canviant el meu concepte de servei a l'Església, fins que al final vaig dir-me: «Jo vull ser d'aquests»

Quina mena d'educació els donaven? Al seminari vam tenir, dintre de tot, una gran sort, i és que el rector del seminari era un home d'una gran qualitat humana, magnífica –un gran educador, en aquest sentit. Aleshores, durant aquests tretze anys, la teva manera d'entendre què vol dir ser capellà va evolucionant, és clar. Quan jo era petit, el que volia ser de gran era molt indefinit. Ara, a mesura que vas progressant, també va canviant el teu concepte de capellà, de servei a l'Església, fins que al final vaig dir-me: «Jo vull ser d'aquests». I em vaig ordenar capellà. Ara ha fet 50 anys justos. Un diumenge, també: tot igual que a l'any 1959.

Per tant, no tot era el que aprenies a classe. El rector, no el tenies pas a classe, per exemple. Al seminari, hi ha coses que hi vas a aprendre a classe i altres que aprens fora de l'aula...

Que potser acaben sent les més importants. Sí, al final són les que pesen més. I si a més lliga, encara es reforça. Al seminari em van marcar dos professors. Un era el rector, el doctor Damià Estela –hi ha un text seu preciós, escrit al juliol del 36. I l'altre era el doctor Calzada, que era el professor de teologia. Ell em va fer sentir el goig de la veritat –això que dic és d'una pretenciositat que no s'hi val. Però la manera d'estudiar, de fer-nos treballar, era de gran riquesa conceptual. Els estudis de teologia eren rigorosos, de manera que quan després me'n vaig anar a fer la llicenciatura a Roma, no hi aprenc res de nou. Amb el que m'havia donat el doctor Calzada, sobretot com a actitud

davant de l'escriptura dels textos, davant de la fe cristiana... Era d'aquests professors que, tres o quatre vegades, ens havíem aixecat a aplaudir, en una lliçó normal. Et trobaves amb això: baixar al pati i posar-te a saltar perquè havies entès un text. Era una gran satisfacció interior, haver descobert, no la veritat, però sí la manera de fer... Aquests dos professors van ser especialment importants.

I com es vivia la catalanitat en aquest seminari de postguerra?

Controladament. El rector era un home que, des del punt de vista de catalanitat, estava bé. Les classes es feien totes en castellà. I durant un temps, com a Montserrat també, el divendres tot s'havia de fer en castellà. Fins un dia que es va acabar la història, perquè hi havia tota una cua per anar al lavabo i hi havia xivarri, i un dels professors va dir: «Muchachos, ¿qué hacéis aquí?» I un

dels alumnes va contestar: «Hacemos rabo». Ho va dir així, sincerament. I tothom es va fúmer a riure i es va acabar: des d'aquell dia els divendres era en català igual que els altres dies!

Amb el rector del seminari vam decidir que me n'aniria, just acabat d'ordenar-me capellà, a Barcelona a fer Filosofia i Lletres. Els calia un professor de literatura per al seminari, perquè el que hi havia ja era molt gran

–i de fet jo el vaig substituir. Vaig anar a Barcelona a estudiar, però al cap de dos o tres anys em va reclamar el bisbe perquè anés a fer classe al seminari. Vaig acabar la carrera com vaig poder, i vaig entrar com a professor al seminari. Allà sóc el primer que hi fa les classes en català. Mig barrejat, castellà i català... Però els actes acadèmics solemnes presidits pel bisbe, això es feia tot en castellà. Això devia ser al 1963, que vaig acabar la carrera a Barcelona i vaig tornar al seminari com a superior, perquè ens havíem quedat com a seu vacant i el doctor Jubany va dir «de moment no toquem res, esperem». Jo m'havia compromès per un any, però de fet van ser quatre, fins que me'n vaig poder anar a Roma a estudiar.

Parli'ns un moment dels seus estudis a Barcelona, a la facultat de Filosofia i Lletres.

Vaig tenir en Riquer, en Badia i Margarit, els mateixos de qui sentiràs parlar a tothom d'aquell temps. Jo anava amb sotana encara a dintre la universitat; va ser entremig que van fer el canvi. Però, de fet, a la universitat hi passo molt per sobre, perquè ja sabia que havia de tornar al seminari. I a més d'aquests noms que t'he dit, tinc record d'uns bons professors, però amb això ja anava curat d'espants; vull dir que ja n'havia tingut, de bons mestres. El que passa és que quan vaig haver acabat totes dues coses, i vaig haver de fer quatre anys de superior al seminari, estava cansadíssim. I vam quedar que aniria a Roma, a estudiar teologia. Em vaig llicenciar a Roma i, en tornar, vaig anar dos anys a París, a veure si acabava la tesi doctoral, que no vaig acabar. Jo l'any 68 era a París, però aquell maig no hi vaig ser. El mes

de febrer vaig venir cap a Girona, ja havent acabat el semestre. I vaig tornar-hi a anar, a París, al setembre. O sigui hi era el primer trimestre i l'últim, però entremig no hi era: si us plau, fes-ho constar. Jo no vaig ser al maig del 68!

De totes maneres puc imaginar que, més que el maig del 68, el que el va marcar de debò va ser el Concili Vaticà II, que es convoca justament en el moment que vostè és ordenat, l'any 1959. A Girona, en efecte, sóc el primer sacerdot ordenat després de la convocatòria del Concili.

I com va viure la celebració del Concili? Va ser extraordinàriament engrescador, per a nosaltres capellans joves en aquells moments. El concili va ser força seguit a Catalunya. De fet, en el món catòlic no pertot ha fet la mateixa incidència que va tenir aquí a Catalunya. En aquest llibre que ara es publica hi tinc un paper, que és el primer que vaig publicar en la meua vida, de l'any 1965, que és sobre els problemes que pot portar a la litúrgia el fet de fer-la en llengües locals. Això va ser el primer que jo he publicat, i va ser sobre aquesta qüestió.

Ara, respecte a això que tu deies del 68. Més va influir el concili, sens dubte; però és que no hi veies dificultat, en enganxar tots dos aspectes, hi havia un joc de coses que es deien i que es valoraven, i que tu deies: «Era fruit del Concili Vaticà II o era fruit del maig del 68?» Per a nosaltres, el Concili va ser una qüestió molt important, però ara això està liquidant-se, i és una gran preocupació, almenys per a mi. Sembla com si el concili ja sigui una cosa del passat, i resulta que no n'hem aplicat ni la meitat i que els «lefebvres» poden tornar a sortir! Per tant, era general, això del 68, certament. Ara ja és història, però la gent que va viure el 68 van tenir una sensació de llibertat, d'estímul, extraordinaris. Va ser un moment especialment dolç, que per això fa especialment dolorosa i agra la situació present. Els capellans que ara puguen, que són pocs, però els que puguen des del seminari tornen a coses anteriors, en el millor dels casos.

Tinc entès que aquest retrocés és molt palpable en el seminaris, sobretot en l'actitud dels seminaristes... I, abans que res, en el nombre de seminaristes: si n'hi ha o no n'hi ha. Fins ara, el de Girona era un bisbat estranyíssim: tenia un seminarista i tres bisbes —el bisbe Camprodon, que s'ha retirat aquí; el bisbe Soler, que era el que hi havia fins fa poc, i el d'ara. Són tres bisbes vius, i només un seminarista —que, a més, era de Vic. I ara els bisbes viuen obsessionats per tenir vocacions. A Girona aquest any n'hi haurà com a mínim tres, de seminaristes. Ara bé, et trobes amb un xicot d'aquesta edat, de poc més de vint anys, que et diu que vol ser capellà, però que quedi clar que vol ser capellà de Pius v. Això un xicot que comença.

I et diuen: «Sí, vosaltres vau treballar molt, ho reconeixem, vau fer molta feina, però ara som nosaltres que ho hem de tirar endavant», i t'agraeixen els serveis prestats... I això no acabarà aquí, aviat vindran tots amb sotana. Però et trobes que els bisbes el que volen ara és tenir vocacions, sigui com sigui. Abans es mirava, abans de decidir si havien de venir al seminari; ara no, ara entren i ja ho miraran després. I això a mi em fa patir. El Concili va ser un moment en què hi ha hagut una certa trobada, un punt de contacte satisfactori entre creients i no-creients. Però viscut, animat; tenia vida. En canvi, ara són coses estranyes.

Té la sensació doncs que hi ha una separació molt gran entre església i societat? Sí, ara sí. T'ho diré amb la mateixa fórmula que va fer servir un conegut amb qui em vaig trobar aquí a Girona, ara fa unes quantes setmanes, després d'una reunió de la conferència episcopal. Me'l trobo al Pont de Pedra, se'm planta al davant i em diu: «Ja us ho fan difícil, tanmateix». Sí, tu rius i jo també, però això a mi em fa patir. Són situacions que almenys jo no acabo d'entendre. Sembla que els que ja tenim setanta anys, ja estem com aquell qui diu liquidats: ens deixen dir una missa cada dia sense molestar gaire. Aquest diàleg que s'havia iniciat, que s'havia fet, que havia tingut diverses cares, ara no té lloc.

Abans hi havia aquest ambient, amb queixes, amb problemes, però hi havia una vitalitat a l'Església. Es feia autocrítica del mateix bisbat, del concili, de les dimensions que tenia o d'alguna cosa que no t'havia agradat. Era una mainada jove que encara feia trobades, però això després es va anar desfent, desfent, es va fondre com un bolado. I així fins ara.

La gent que va viure els anys 1960 va tenir una sensació de llibertat, d'estímul, extraordinaris. Va ser un moment dolç, que fa especialment dolorosa i agra la situació present de l'Església »

En aquells anys 60 vostè té com a superior el bisbe Jubany. En Jubany va venir a Girona al 64. El 1963 havia mort el doctor Cartanyà, que era bisbe des de l'any 1934. Poc després van nomenar el doctor Jubany. Era un bisbat que havia viscut els últims cinc o sis anys del doctor Cartanyà, en què allò no anava... Era una situació de final, de tots esperant que es morís, fins que va arribar el doctor Jubany —que en principi no venia ell, sinó que sembla que ja hi havia algun altre nom fet, amb la qual cosa vam ser molt afortunats, pel que diuen que podria haver estat. El moment fort de l'esperit conciliar es dona justament en aquests anys amb el doctor Jubany. Era un bisbe jove, pencaire, que en sabia, i que tenia la gent enfeïnada, encara

que de vegades hi havia tensions. De tota manera, el doctor Jubany va canviar molt, perquè quan va entrar de bisbe a Girona a l'any 64, el sermó que va fer a la catedral va ser en castellà. I quan al cap de nou anys se n'anava a Barcelona, el va fer tot en català; i això ho havia après aquí, a Girona. Això ens ho deien els de Barcelona: «Vosaltres sí que li heu ensenyat coses, al doctor Jubany!»

Després d'en Jubany, el 1973 va venir el bisbe Camprodon, que per cert va ser un gran bisbe, per a nosaltres. Un home discretíssim, un home espiritual. T'explicaré una anècdota d'en Josep Pla. Un dia li vaig dir a en Pla si no li agradaria pas veure el bisbe Camprodon, tenir-hi una conversa. Ell va dir que sí, i li vaig preparar la trobada. Vaig anar a veure el doctor Camprodon, ell em va demanar si em semblava que havia de veure en Pla, i jo li vaig respondre que no li faria cap mal. I vam concertar la cita. Aquell dia, en Pla, arriba a les deu del matí, tot encorbant: que no l'hi he vist mai més, amb corbata! Els vaig deixar tots sols. En sortir, es va acomiadar del bisbe i vam marxar plegats. Mentre baixàvem les escales del palau episcopal, li vaig dir: «Com ha anat?» La seva resposta va ser sensacional: «Escolti, aquest senyor hi creu!» Per part seva, és un cop d'ull extraordinari! I ara et faré la continuació de la frase, però et negaré que te l'hagi dit sempre que la vulguis repetir: «No és com altres». I va dir noms!

L'any 75, en què participa en la creació del secretariat de Justícia i Pau, un informe policial el qualifica a vostè de «sacerdote progresista y separatista». Quan vaig tornar de París, vaig continuar fent de professor al seminari —ara de teologia. Però a mi m'agradava la vida parroquial, i vaig dir que faria les classes del seminari, però que m'agradaria tenir una parròquia. I el bisbe va crear una parròquia a Vistalegre, que era el barri dels

El governador civil volia impedir que em nomenessin professor de la universitat de Girona. Jo havia fet un sermó, l'any 1969, que era una autèntica soflama, ho reconec

immigrants, en aquells moments; un barri obrer i treballador. Vaig ser rector i fundador de la parròquia, que aleshores no tenia ni local propi.

Però va durar poc, perquè aleshores em vaig integrar a la universitat. Això va anar de la manera següent. El 1968 es crea a Girona un premi literari, el Prudenci Bertrana, i en Joaquim Molas i en J.M. Castellet em demanen que fes part del jurat. Jo aleshores em dedicava a fer de rector, però havíem d'ajudar a tirar endavant el premi. I vaig acceptar. En sortir de la reunió del jurat, en Joaquim Molas em va dir que volia parlar amb mi; em va dir que volia que fes de professor de literatura en el col·legi universitari que

s'acabava de crear a Girona [dependent de la Universitat Autònoma de Barcelona]. Jo li vaig dir que havia decidit que la meua vida anava cap a un altre cantó, i que no podia. Però en Joaquim Molas no va aflijar, i va parlar-ne amb en Frederic Udina, que en aquells moments era el degà de Lletres a l'Autònoma. I l'Udina i en Martí de Riquer van venir a Girona. Em van cridar perquè anéssim a veure el governador civil, perquè el governador havia posat el veto a la meua incorporació a la universitat, i en Riquer em va dir que volia saber quins arguments tenia el governador contra meu. «Ja suposo que vostè no ha tirat bombes», em va dir en Riquer amb una d'aquelles sortides seves. Jo li vaig dir que havia fet un parell o tres de sermons. S'havia decidit que el divendres de quaresma faríem una sola missa, amb un sol capellà que prediquéu, i resulta que em va tocar a mi. I vaig fer un sermó, parlant d'uns detinguts que hi havia hagut a Barcelona, que havien tancat a la presó i que no se sabia si els havien torturat o no. I aquell dia vaig fer un sermó, una soflama que Déu n'hi do. Jo mateix ho reconec! De manera que em va cridar el governador civil i em va posar una multa.

De 10.000 pessetes, que aleshores devien ser força diners... Vaig anar a veure el doctor Jubany, i li vaig demanar si era el governador civil el que m'havia de dir el que jo havia de fer com a capellà, o si m'ho havia de dir ell. En Jubany em va dir que ho deixés estar, que no me'n preocupés més, que ja se n'ocupava ell. I no se'n va parlar més. Però aleshores el governador civil va voler impedir que em nomenessin professor de la universitat, i va amenaçar amb tancar la universitat. I va ser quan van venir en Riquer i l'Udina a parlar amb ell. En Riquer li va demanar què havia fet jo, i l'altre li va dir: «Un sermó». I en Riquer, que es pensava que jo li amagava coses, va dir que per un sermó

jo no deixaria pas d'entrar com a professor, i que la universitat s'hi posaria forta. I no hi va haver problemes. Aleshores vaig deixar Vistalegre, perquè ja no podia pas, i vaig demanar al bisbe una parròquia petita perquè la pogués atendre. I va ser així que em vaig estar trenta anys a Medinyà. I trenta anys a la universitat.

És a partir de la seva incorporació a la universitat que s'implica més activament en la vida cultural i ciutadana de Girona. La feina de Girona m'anava bé perquè estava molt a prop —a Medinyà són deu minuts en cotxe— i per tant podia atendre de sobres totes dues coses. La universitat no se'n va ressentir mai, ni tampoc la feina parroquial. Van ser una colla d'anys en què col·laborar en un projecte tan important com és que la universitat tornés a Girona ja et justificava, i a més tenies en Josep M. Nadal, que a la vegada n'era el rector. I així ha funcionat, i així s'ha mantingut fins a la meua jubilació. Per una banda hi ha la vida parroquial, que ara s'ha reduït als mínims, però que existeix, i després la vida cul-

tural, que serà sobretot fer classes –totes les que toquin i les que no toquin. El començament de la universitat era un projecte que engrescava.

I que sens dubte ha contribuït a canviar la ciutat de Girona. En els mateixos anys que es crea el col·legi universitari, apareix publicat aquell llibre cèlebre, *Girona grisa i negra* (1972), i la ciutat tenia encara una imatge levítica, funcional... Girona ha canviat extraordinàriament. Hi ha dues institucions que et fan veure com això ha canviat: el diari *El Punt* i la Universitat. Són dues aportacions a la vida cultural de Girona realment importants: qui l'ha vista i qui la veu! I al costat d'això hi ha el fet que en Joaquim Nadal, que també havia intervingut en els començaments de la universitat, fos l'alcalde: ell és una persona amb qui t'hi entenes molt fàcilment –jo vaig ser, encara que només un any, delegat de cultura de la Generalitat– i que sabia treure pans d'allà on només hi havia pedres.

Van ser uns anys d'activitat i de lligar la vida cultural amb una part de la universitat; hi havia una relació que ara s'ha trencat. Ara allò és la universitat, i aquella mai-nada no es preocupen de res per la ciutat: aquest és el canvi que hi ha hagut en els últims anys. Que al principi sí que va semblar que es faria aquest lligam, entre la ciutat i la universitat, però ara per aquest cantó hem afluixat.

Recordo una entrevista amb el professor Jordi Nadal, on deia que al principi ell s'oposava que Girona tingués una universitat, perquè considerava que era

una dispersió de recursos econòmics, però que amb el temps s'havia convençut del paper que la universitat havia tingut per revitalitzar la ciutat. Li va costar, eh? A mi ell em té molt de respecte, per dir una fórmula que ja val per a en Jordi Nadal. Jo vaig viure i assistir a aquest canvi. Ell al principi deia que això no servia per res. Però va haver-hi moltes coses que es van moure, i ell va entrar en aquest canvi. Jo en els primers anys també pensava que si això havia d'acabar sent una mena d'institut de batxillerat, no valia la pena. Però que si havíem de garantir que fos ben feta, tal i com seria una altra fundació universitària, aleshores hi jugaríem tots. I en aquesta segona part també va jugar en Jordi Nadal. No tant, és clar, com en Pep Nadal, que la universitat era seva, i no ho dic com a retret!

Hi ha una cosa que pot servir perquè la gent entengui la importància de la universitat per a la ciutat de Girona. La nit que, a finals de 1991, el Parlament de Catalunya havia d'aprovar la creació de la Universitat de Girona, en Pep Nadal es va quedar esperant a Barcelona. Nosaltres, els que érem a Girona, ens en vam anar a sopar junts i teníem algú que ens va informar tan bon punt el Parlament ho va aprovar. La sessió es va acabar molt tard, i ja eren les dotze de la nit. Aleshores van tocar les campanes de la catedral. Hi havia òpera, al Teatre Municipal, i el regidor Francesc Francisco, l'actual subdelegat del govern, va pujar a dalt de l'escenari i va dir que s'acabava d'aprovar la Universitat de Girona. Tothom es va posar dret dintre del Teatre Municipal. Aquesta unió societat-universitat va viure un moment dolç, que simbolitzen les campanes

tocant a les dotze de la nit per tota la ciutat. Això és el que va descobrir amb el temps en Jordi Nadal. Sí, es va produir, i va tenir un moment àlgid, que va durar més o menys –potser és que l'engrescament no pot durar sempre.

Ha esmentat abans que va ser durant un any delegat de cultura a Girona, en el primer govern de Pujol. I vostè ja havia format part de la comissió mixta de transferències Estat-Generalitat. Aquesta per a mi era la més important. El que la portava era en Francesc Noy, que per tractar amb la gent de Madrid era ideal. I també vaig ser del consell assessor de Cultura.

I què recorda, d'aquests anys de restauració de l'autogovern i d'instauració de la Generalitat? Jo en vaig fer una, així d'immediat, que és anar a veure al diari oficial de la Generalitat la creació del consell assessor de Cultura de l'any 1933 o 1934. Vaig anar a mirar qui en formava part. I vaig tenir tanta vergonya, perquè allà el més poca cosa era en Fabra, per entendre'ns. I ara érem en Paco Noy i jo! Però després, quan van entrar tots els que en formaven part, vaig pensar que sí, que hi podia ser. Però la primera sensació va ser pensar: «Quin país, si això és el bo i millor que tenim!» Sentia un punt de vergonya, i pensava si havia d'acceptar o no. Veies que, comparat amb els anys 1930, érem quatre desgraciadets. Jo ja ho valorava, allò que es feia, però trobava que tenia moltes possibilitats de no reeixir en el treball. D'altra banda, el que em feien fer

com a delegat de la Generalitat no tenia res a veure amb el que m'havien promès que faria, així que vaig dir: «Ho sento molt, he durat un any, ja és un gran què». I vaig plegar.

Quan ja havia decidit no fer res més en aquest àmbit, en Joan Rigol em va convèncer de formar part del seu consell assessor de cultura. Però en Rigol va haver de plegar, arran d'aquella història del Pacte Cultural, en què tenies un conseller que el defensava i el president que no. El president va fer lluitar en Gomis, el president de la Diputació de Tarragona, que va es negar a subscriure el Pacte, i tot plegat va acabar com el rosari de l'aurora. De l'època del consell assessor d'en Rigol en recordo particularment la defensa més acèrrima del català que he sentit mai, que és la que va fer en Jaime Gil de Biedma en una sessió nostra, i on va dir que fins que la Guàrdia Civil no parlés en català, el català no tiraria endavant.

Fins que hi va haver un moment en què vaig dir que deixava l'acció política, perquè entre la universitat i Medinyà tenia més feina de la que podia fer. Però era engrescador, era exigent, i vam treballar des del punt de vista acadèmic i tot. Quan ho recordo ara, amb els anys, no n'estic descontent, del que fèiem.

Acadèmicament, la seva obra més important és, sens dubte, la *Història de la Llengua Catalana* que escriu amb en Josep M. Nadal. El primer volum va sortir el 1982, el segon al cap de catorze anys, el 1996, i el ter-

cer encara està pendent... Bé, a més d'això també vam fer altres coses: fundar la universitat, fer classes.

No és cap retret, entengui'm bé. Hi podíem dedicar l'estiu. En Pep Nadal fins venia a estar-se a casa, a la rectoria. Però després de treballar-hi l'estiu, no t'hi podies tornar a posar fins a l'any següent, perquè havíem de començar les classes. És clar, anàvem a aquest ritme.

Com es van plantejar aquesta obra? Quan vam començar a fer classes, ens vam adonar que no hi havia una història de la llengua. A la Universitat Autònoma hi havia les classes que feia en Jordi Carbonell, però quan el van agafar i el van tancar a la presó, s'havia de buscar algú. A Barcelona va quedar fluix, i nosaltres ens ho havíem agafat de debò. En fi, no hi era, una història de la llengua. Sobretot què entenem en tot cas per història de la llengua. I ens ho vam començar a muntar pel nostre compte. Vam pensar que faríem un manual, un manual d'un volumet —si ara féssim un projecte, ja serien cinc o sis volumets, però és que abans no hi havia res d'això. Hi havia gramàtica històrica, però història de la llengua aquí no s'havia fet. Hi havia models a seguir, coses que havien fet els francesos i, sobretot, els italians, que havien publicat una història de la llengua molt maca, la *Storia della lingua italiana* de Bruno Migliorini. I vam pensar que una cosa d'aquest tipus sí que la podíem fer. Però que t'obliga a fer recerca. És clar, de vegades per escriure un tros, encara que sigui petit, t'has hagut d'estudiar tota una història... I vam tenir força discussions, i fins i tot vam organitzar uns cursos d'estiu per fer venir uns italians i uns francesos, gent que hi ja tenia experiència feta.

Però ara jo ja fa temps que dic que jo ja no hi sóc, en aquesta història. En Pep Nadal m'ha fet un pròleg per a aquest llibre d'*Engrunes i retalls* on ve a dir: «Modest, tornem-nos-hi a posar»! Però ara ja hi ha aquests nois joves [August Rafanell, Francesc Feliu, Joan Ferrer, Narcís Iglésias i Jordi Mascarella], i són ells que ho han de fer.

L'obra tenia una ambició de totalitat que potser ha anat en contra del projecte. Jo crec que si ens haguessin dit que teníem un curs en què no havíem de fer cap classe i només dedicar-nos a això... però, és clar, és que en Pep Nadal va muntar tota una universitat! Amb un *impengnamento* personal, que a més va acabar malament, amb gent en contra... Pobre Pep, ell ho va passar malament, però ara està molt bé.

Jo crec que la idea de la història de la llengua va produir uns fruits bastant indicats, però parcials. Hi ha aspectes que no s'havien tractat mai, i que a mesura que t'hi vas acostant s'haurien de poder discutir més tranquil·lament. Per exemple, els dos llibres d'en Marfany, que són una aportació a l'estudi de la llengua. Quan l'obra arribi al segle

XIX, el que hi arribi, tindrà molt de material. En la lectura d'aquest material, no hi coincidirem, ben segur, amb en Marfany. Però hi ha teca, i de la bona, en la quantitat d'informació que ell aporta.

A nosaltres ens va anar molt bé començar pel volum dels segles medievals, perquè és del que ja hi havia bastant cosa feta. En canvi, quan ens vam trobar amb el XVI i el XVII, ja el teníem, el material, però pensàvem que hauríem de treballar-lo una mica més. Per exemple, en aquest llibre meu que es publica ara, *Engrunes i retalls*, hi ha un treball, que deu tenir unes setanta o vuitanta planes, que és sobre com s'hauria de fer l'estudi d'història de la llengua del segle XVIII. Això donaria per tenir fets els segles XVII i XVIII, cosa que no està gens malament. Però és clar, per fer-ho t'has de tancar.

I jo, per acabar-ho d'adobar, em vaig tancar aquí, a la parròquia del Mercadal, ara farà set anys. Perquè jo volia que quedés clar que, almenys en els últims anys, la dedicació parroquial era per a mi la més important. I ara plegaré de rector, però no faré el llibre, faré coses més fragmentàries. Jo ja he plegat, i ara que continuï en Pep Nadal i els altres —que ja no són cap criatura: en Francesc Feliu ja és el degà de la facultat... D'altra banda, els editors de 62 ja han destit de reclamar. En Josep M. Castellet,

A mi m'agradaria que la llengua catalana no fos diferent de les altres. Però no és normal, això és segur. Jo sóc pessimista, i em sap greu tornar a fer servir això d'optimistes i pessimistes »

cada vegada que ens veiem, encara em diu de fer un acte de penitència! Però jo li dic que ara ja se'n cuiden aquests joves.

Podem arribar a alguna conclusió, a partir de la història de la llengua, sobre la llengua catalana? És una llengua diferent de les altres? A mi m'agradaria que no ho fos, de diferent. Però que no és normal, això és segur. En aquesta edició, hi poso aquest treball que vam fer després amb en Rossich i en Rafanell —la part meua, és clar, és la que republicuem. Aquest seria un tercer punt, de fet, no seria història, perquè seria molt recent, però sí que seria sociolingüística en el sentit de veure l'estudi, de com portes per aquests camins l'estudi de la llengua. Jo sóc pessimista, sí. I em sap greu ara tornar a fer servir això d'optimistes i pessimistes. No és el que un voldria dir, però és veritat. Avui mateix hem estat veient això del País Basc [el fet que s'inclogui dins el pacte de govern PSE-PP la supressió del mapa del temps d'Euskalherria a la televisió basca]. És aquesta la situació, i ja ens vénen a dir que sapiguem que si guanyem, encara que diguin que no, la cosa anirà per aquí.

El porta a ser pessimista la situació política, o la situació lingüística? La situació lingüística en el front polític. La broma aquella que el català duraria cinquanta anys me la retreu tothom. Allò era una manera de dir, allò que els italians en dirien *per modo di dire*. Però és igual: la situació no és ara una situació normal d'una llengua. I pensar que fent petites concessions podem salvar alguna cosa, és condemnar-la a mort. Una llengua que no es faci servir en situacions normals, no sobreviu. No ho veig fàcil, no. I a més hi veig com una acceptació de la situació. És cert que potser ara hi ha més gent que enraona el català a través de les escoles, però la realitat és que, anant d'aquí a casa, escolto en què parla la gent. Allò que feia en Foix, que s'esperava a la boca del tren de Sarrià, i anava comptant: «27, 28...» els que enraonaven en castellà.

L'any 2002 vostè es jubila de la universitat, coincidint amb un moment personalment difícil, perquè és justament quan es mor la seva mare. Algú ha dit que se'n va amb una certa sensació d'agredolç. No, me'n vaig amb la sensació que... Deu ser el meu cansament, són molts anys que has estat fent de professor. D'al-

He mirat de jugar tant com em podien demanar amb les paraules, però aquest és un camí que porta a la Paraula. En l'estudi de la llengua, al final hi ha la Paraula en majúscules ,

tra banda hi ha el fet que els alumnes han perdut l'interès, i això em preocupa. Per exemple, es fa una presentació a la Llibreria 22, i de la universitat no hi ha a penes ningú: d'estudiant, ningú, i de professors, amb prou feines. Això indica una mica com van les coses.

Molts professors universitaris es queixen que els alumnes no volen llegir a penes llibres... Jo recordo que, l'últim any que jo feia classes, em vaig trobar un professor, i em va explicar que, en una tutoria, hi havia anat un alumne que volia fer literatura catalana contemporània, però que li deia que volia una assignatura en què no s'hagués de llegir. El professor estava tot desolat, i jo també. I en aquest sentit, penso que no sabem desvetllar-los l'interès per una cosa que, com a mínim, sempre sabíem que era divertida. I veies alumnes que no venien a classe –no amb mi, en general. I tot és un signe: aquests cursos que fèiem internacionals, tal com havien nascut es van morir. Tot plegat, es va deixar a mig fer molta cosa. I tot i que acabem fent la feina, se'ls veu sense empenta...

Vostè es va acomiadar de la universitat amb una última lliçó que va titular 'La Paraula i les paraules', on hi diu que s'ha de ser crític davant dels qui utilitzen

la paraula des de les instàncies de poder. Sí, vaig pensar que això ho hauria de dir al final! Perquè pensava que això m'ajudava a resumir el que malgrat tot he tingut com a manera de veure l'estudi de la llengua, la Paraula en majúscula: l'evangeli de sant Joan, i que la resta és un camí per arribar-hi. Aquest últim punt, també em va desagradar haver-lo dit, que és aquest de la no innocència de les paraules. He mirat de jugar tant com em podien demanar amb les paraules, però aquest és un camí que porta a la Paraula.

Sí, aquell dia vaig utilitzar la fórmula de «res no és innocent en el món de les llengües» per refermar la idea que els qui ens dedicàvem a l'estudi de les llengües no podíem ser ingenus, que la història de la llengua ha de ser crítica, i ha de descobrir les enganyifes que amaguen la realitat. Els filòlegs hem de ser els primers responsables d'establir, amb tota la seva complexitat, el sentit de les paraules i l'ús que en fan, abans i ara, els qui tenen el poder.

La seva generació que és la que neix amb la guerra, i que d'alguna forma fa possible la transició. A trenta anys de distància de l'Estatut del 79, amb el finan-

çament i amb la sentència del Tribunal Constitucional sobre el nou Estatut encara pendents,

quina és la seva mirada enrere? Jo diria que Déu n'hi do. Hi ha molta gent que no vol reconèixer aquest «Déu n'hi do», però jo penso que sí, que Déu n'hi do. La gent de la meua edat, en moments de desànim, podríem dir: «Si t'haguessin dit l'any 72, 73 o 74 que arribaríem aquí on som, no ens ho

hauríem pas cregut». Ara, el que passa és que avui en veiem les insuficiències.

No vull cansar-lo més. Però digui'm què fa, què llegeix, que li interessa ara? Abans d'iniciar la conversa, em parlava de l'última pel·lícula de Clint Eastwood.

Al cine hi vaig poquíssim, jo; ara, quan tots em convencen que vagi a veure el Clint Eastwood i veure aquell capellà que surt a *Gran Torino*, doncs hi vaig. He passat un període, que suposo que ara es deu estar acabant, en què he llegit poquíssim; en aquests últims quatre o cinc anys, poquíssim. Primer perquè tenia la feina nova d'una parròquia on em trobava amb tres difunts cada dia, i ja no sabia què dir ni com posar-m'hi. Ara m'he tranquil·litzat una mica més... però he passat aquests últims anys no llegint. Perquè estaves absorbit per altres coses, coses que tampoc no sabies ben bé fins a quin punt t'hi lligaven. Qui m'ha fet tornar a llegir, al cap d'uns anys, han estat la Rodoreda i en Sales. De manera que ja havia deixat pràcticament de llegir coses d'aquestes i m'hi vaig enganxar de seguida una altra vegada, i no vaig parar fins que no me'l vaig haver d'acabat tot –cosa que no tothom deu haver fet. En moment fluix, vaig tenir la sort de llegir aquest llibre. Escolta, quin país! Quina mala bava! ■